

חג האהבה

או חג האחדות?

מסע מרתק לסיפור
של חמשה עשר באב

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

חמשה עשר באב

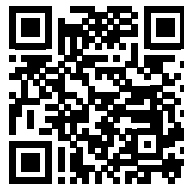

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לזכות
הרב יוסף וזוגתו מרת יעל
מיכאלשוילי
ומשפחתם שיחיו

לתרומה ולהקדשת שיעור לחץ כאן

או סרוק את הברקוד

לפרטים נוספים ויצירת קשר פנו באימייל: INFO@JEWISHINSIGHTS.ORG

למערכי שיעור נוספים בקרו באתר שלנו: WWW.JEWISHINSIGHTS.ORG

עימוד | מוסי וולוסוב
אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל ויסוצקי
אדמיניסטרציה | לוי שמטוב

ועדה מייעצת
הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפטו, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב. בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שווייץ

ספרדית
תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית
תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז
עימוד | לוי אלבז

פורטוגזית
תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישע' דיין
עימוד | מייק קטן

רוסית
תרגום ועריכה | הרב אלכסנדר גרישין
עימוד | ת. וולף

משרד השלוחים
יו"ר | הרב גדליה שמטוב
כיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים
הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג
משתתף בעריכה | הרב שלום בער חזן

עברית
עריכה לשונית | הרב לוי שייקביץ
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית
תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי' במומבאי, הודו

© Published and Copyright 2025
by Shluchim Office International

תוכן השיעור

5. א. חג שאין כמוהו.....

הגמרא מספרת שלא היו ימים טובים כט"ו באב ויום הכיפורים, שבהם היו יוצאות בנות ירושלים וחולות בכרמים (מקורות 1-2). ה'כלבו' מסביר שהאירוע הזה היה הזדמנות עבור בנות מבוגרות ש'מעוכבות שידוך' למצוא את זיווגן (מקור 3).

הגמרא מונה שישה אירועים שבגינם ט"ו באב נבחר שתיהו בו החגיגה הזאת לצד יום הכיפורים:

1. ביום זה הותרו השבטים להינשא זה לזה. 2. ביום זה הותר לשבט בנימין לשוב ולהינשא עם כלל ישראל, לאחר שנאסר על כך לאחר מעשה 'פילגש בגבעה'. 3. ביום זה פסקו למות 'מתי מדבר' - דור הגברים שחטאו בחטא המרגלים. 4. ביום זה הוסרו ההגבלות על עשרת השבטים שבמדינת ישראל לעלות לבית המקדש בירושלים. 5. ביום זה הובאו לקבורה חללי ביתר שנהרגו במרד בר כוכבא. 6. ביום זה הסתיימה מלאכת כריתת עצי המערכה למזבח לכל ימות השנה (מקור 4).

9. ב. הקשר בין כל הסיבות.....

מחדש הרבי כי קיים חוט מקשר בין כל המאורעות שהתרחשו בט"ו באב: כולם מבטאים את רעיון אחדות ישראל.

התרת השבטים להינשא זה בזה, וכן התרת שבט בנימין להינשא לשאר השבטים, מבטאים את הסרת המחיצות ואחדותם של ישראל.

ביטול גזירת מתי מדבר - עד ביטול הגזירה היו שתי קטגוריות בעם ישראל. אלו שנכנסים לארץ ואלו שמנועים להכנס. בביטול הגזירה, התבטלה החלוקה.

ביטול מחסומי העלייה לבית המקדש אפשר לכל השבטים משתי המדינות יהודה וישראל, לעלות יחד לירושלים, ביטוי מעשי לאחדות ישראל.

קבורת חללי ביתר מסמלת את האיחוד של אותם מתים עם כלל מתי ישראל הצפויים לקום בתחיית המתים, שכן התחייה מתאפשרת רק לאחר שהגוף נקבר. עניין נוסף: אנשי ביתר נגזר שמחו לאיד אנשי ירושלים כשזו נחרבה, ועל כך נגזר עונשם שביתר תיחרב, וגופותיהם לא יובאו לקבורה. (מקור 5). כשבטלה הגזירה והותר לקבור אותם, זה סימל שמחלו להם בשמים, והאחדות חזרה לשרור בין כולם. כמאמר הפסוק "ונקלה אחיך לעיניך", שלאחר שנענש נמחל עונו והוא שוב נחשב לאחייך (מקור 6).

קרבת העצים מבטא גם הוא את רעיון האחדות. תרומת העצים נועדה לאפשר הקרבת קורבנות לכל אחד, גם מי שלא השיג עצים בשל מחסור כלכלי או אחר. זה מסמל את הצדקה והאחדות.

עניין נוסף: עם הקמת בית שני, היה מחסור גדול בעצים, ותשעה משפחות נדבו עצים למערכה במהלך השנה. בכדי להנציח את זכותם, קבעו לכל משפחה תאריך קבוע, שבו בכל שנה, תהיה להם הזכות לתרום עצים למערכה (מקור 7).

במהלך השנים, יהודים רבים רצו להצטרף לתרומת העצים, וכל אחד היו מצטרף לאחת מתשע המשפחות שהייתה מהשבט שלו. מה עשה מי שלא יודע מאיזה שבט הוא? היה מצטרף למשפחת זתוא בן יהודה שהקריבה עצים בט"ו באב. הרי לנו סימן נוסף של אחדות שהיה מתרחש ביום מיוחד זה. (מקור 8).

לבסוף, **אירוע השידוכים של בנות ירושלים** מבטא את האחדות בכך שכולן לבשו בגדים שאולים וזהים, רקדו במעגל אחד, וביטאו את העובדה שכולם שווים, ללא הבדלי מעמד או ייחוס.

פתיחה

יום ט"ו באב מוכר אצל רבים כ'חג האהבה' היהודי, ומקבל ביטוי מסחרי בפרסומות ובחנויות המתנות. האמת היא שמסתתרת כאן משמעות עמוקה בהרבה. יום זה, שמושווה ליום כיפור, מבטא את האחדות הפנימית והעמוקה המחברת בין כל חלקי העם היהודי. בשיעור שלפנינו נסקור את האירועים ההיסטוריים שקרו ביום הזה, ונמצא את המכנה המשותף בין כולם.

השיעור לשבוע חמשה עשר באב

משיחות ט"ו וכ"ף מנחם אב ה'תשל"ד

שיחות קודש ה'תשל"ד, חלק ב', בתרגום המערכת

ולקוטי שיחות חלק כ"ד, שיחת חמשה עשר באב – א', בתרגום ללה"ק

א. חג שאין כמוהו

הבנות חולות בכרמים

מקור 1 תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף כ"ו, עמוד ב'

אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל פחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לכן שאולין – שלא לבייש את מי שאין לו.... ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים. ומה היו אומרות: "בחור, שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך. אל תתן עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה. שקר החן והכל היפי אשה יראת ה' היא תתהלל".

לתלמיד
עמ' 3

מקור 2 תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף ל"א, עמוד א'

תנו רבנן: בת מלך שואלת מבת כהן גדול, בת כהן גדול – מבת סגן, ובת סגן – מבת משוח מלחמה, ובת משוח מלחמה – מבת כהן הדיוט, וכל ישראל שואלין זה מזה כדי שלא לבייש את מי שאין לו.

לתלמיד
עמ' 3

תנו רבנן: פיפיות שבהן, מה היו אומרות? – "תנו עיניכם ליופי, שאין האשה אלא ליופי". מיוחסות שבהן מה היו אומרות? – "תנו עיניכם למשפחה, לפי שאין האשה אלא לכנים". מכושרות שבהן מה היו אומרות? – "קחו מקחכם לשום שמים, וכלבד שתעטרונו בזהובים".

בספר ה'כלבו' – אחד מספרי ההלכה החשובים מתקופת הראשונים (שלא ברור מי מחברו), מובא הסבר חשוב על התהליך של החג החדש. על פניו יש מקום לתמוה על החגיגה, שנראית די חריגה, כאשר בנות ירושלים מחוללות וקוראות לבחורים 'שא נא עיניך וראה'...

מסביר ה'כלבו' שהיה זה החג של ה'מעוכבים'. זאת הייתה חגיגה של מועד ב' עבור הבנות המבוגרות שטרם נישאו, והקהילה ארגנה אירוע יוצא דופן בכרמים במיוחד כדי לשדך אותן. בכך מובנת העובדה ש'לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב', משום שאין שמחה כזוג מעוכב שזכה להקים את ביתו.

מקור 3 כלבו, סימן ס"ו

ואין זה תמה, כי יש לדעת שכל מי שיצדו מנעת להשיא בתו לא היה שולח שם... אכל המנהג בשביל הפנות שאין יד אביהן משגת להשיאן, ואולי היו יושבות עד שתלפין ראשן אם לא על ידי המנהג הזה.

לתלמיד
עמ' 3

(לאחר החורבן בוטלה החגיגה מטעמי ציבור – כנראה שאיננו עומדים במדרגה הרוחנית שמאפשרת מנהג כזה לשם שמים. מגילת איכה אכן מקוננת במיוחד על אובדן חג השידוכים הירושלמי).

מה פתאום חמישה עשר באב?

מקור 4 תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף ל', עמוד ב'

אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל פחמשה עשר באב וכיום הכפורים. בשלמא יום הכפורים – משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות.

לתלמיד
עמ' 3

בקשר ליום הכיפורים, הגמרא מבארת כי הוא נבחר לכך בהיותו יום סליחה ומחילה, ובו העניק הקב"ה את הלוחות השניים. (כנראה שהסגולה החשובה ביותר לחתונה היא להתחיל ביום של מחילה וסליחה...)

הריטב"א מוסיף (בבא בתרא קכא, א), כי קבעו את החגיגה דווקא ביום הכיפורים, כדי למסדה במסגרת של יראת שמים וכובד ראש, כראוי ליום הכיפורים שהיצר לא שולט בו. (המילה 'השטן' היא בגימטריה 364 בעוד שימי השנה הם 365, משום שהשטן נח ביום הכיפורים).

אלא חמשה עשר באב מאי היא?

לתלמיד
עמ' 3

אבל עדיין נשאלת השאלה, "חמישה עשר באב מה היא?". מה לא טוב לקבוע את החגיגה בפורים או בחנוכה?

בתגובה, מצביעה הגמרא, בסוף מסכת תענית, על שישה אירועים שונים שהתרחשו ביום זה. קשת של אירועים שמתפרשים על פני יותר מאלף שנה – מימות המדבר עד למרד ביתר שלאחר החורבן השני. הפלא הוא, שעל פניו אין שום קשר בין האירועים הללו, וגם לא ברור מה הקשר ביניהם לקביעת חגיגת שידוכים ביום זה. [הרשימה נראית לכאורה כטבלת 'היום לפני', שמקבצת את כל מה שאירע ביום זה במהלך ההיסטוריה, ללא קשר מהותי בין האירועים].

הותרו השבטים לבא זה בזה

אמר רב יהודה אמר שמואל: יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה.

לתלמיד
עמ' 3

כאשר בני ישראל נחלו את הארץ, ציוותה התורה כי משפחה שיש בה רק בנות (כמו בנות צלפחד), הבנות יורשות את נחלת אביהן, אבל צריכות להתחתן רק עם בני שבטן, וזאת כדי לשמור על הנחלה בתוך חלקת השבט. אולם אם הבנות יינשאו עם בני שבט אחר, ילדיהן – שייחוסם השבטי הוא אחרי האבא – יעבירו את הנחלה לבני השבט של אביהם, וכך יוצא שחלקים מהנחלה יופקעו לטובת שבט אחר. אולם לאחר שנכנסו לארץ, וכל שבט התבסס במקומו, הוחלט, ביום חמישה עשר באב, לבטל את התקנה ולאפשר לכל אישה להתחתן עם בחיר ליבה מכל שנים עשר השבטים.

מה דרשו? "זה הדבר אשר צנה ה' לבנות צלפחד וגו'" – דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה.

לתלמיד
עמ' 3

מה היה הטעם לכך? איך שינו דין שנכתב בתורה? חכמים דרשו, שדבר זה נאמר "לבנות צלפחד" – רק לבנות אותו דור, ולא לדורות הבאים.

הותר להתחתן עם שבט בנימין

אמר רב יוסף אמר רב נחמן: יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל, שנאמר: "ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה".

לתלמיד
עמ' 4

לאחר מעשה 'פילגש בגבעה', בו בני בנימין התעללו בפילגש שעברה ביישובם, הוחלט בעם ישראל להימנע מנישואים עימם כצעד חריף של מחאה. הזמן חלף, וכולם הבינו ששבט בנימין הקטן, עלול להיכחד אם החרם יימשך. זקני העם החליטו להתחכם ולפרוץ את החרם בדרך חריגה: הם הציעו לבני שבט בנימין לצפות בבנות שילה המחוללות בכרמים בחמישה עשר באב, ולקחת להם משם נשים.

מה דרשו? אמר רב: "ממנו", ולא מבנינו.

לתלמיד
עמ' 4

מה היה הטעם לכך? היאך בטלו חכמים את השבוע שלא להתחתן עם שבט בנימין? דקדקו בלשון "ממנו" ולא מבנינו, לומר שהשבועה חלה רק עלינו, על בני דור זה, אבל לא על בני דור אחר. ואותו יום שהותר הדבר, חמישה עשר באב היה.

כלו מתי מדבר

אמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן: יום שכלו בו מתי מדבר.

לתלמיד
עמ' 4

בחטא המרגלים נגזר כי כל שש מאות אלף הגברים בני הדור ההוא – בן הגילים עשרים לשישים, ימותו בחולות המדבר. מדי שנה, בליל תשעה באב, היו הגברים שהגיעו לגיל שישים, חופרים לעצמם שוחות בקרקע ונכנסים לתוכם. כשהאיר הבוקר הם כבר לא היו בין החיים ולא נותר אלא לכסותם בחול.

הגיעה שנת הארבעים, ונותרו חמישה עשר אלף האחרונים (אחד חלקי ארבעים מתוך השש מאות אלף) שהיו אמורים למות באותה שנה. כמדי שנה, בליל תשעה באב הם נכנסו לתוך השוחות, וציפו למותם. והנה האיר הבוקר, והם זכו לראות את השמש מאירה. עלה בדעתם כי אולי טעו בספירה ועדיין לא הגיע תשעה באב, ולכן גם בלילה הבא הם נכנסו לשוחות, וכן בלילה שאחרי. עד שהגיע ליל חמישה עשר באב, והם ראו את הירח המלא, והבינו שכבר הגיעו לאמצע החודש – והגזירה התבטלה.

הורדו הגדרות לירושלים

עולא אמר: יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל, ואמר: לאיזה שיירצו יעלו.

לתלמיד
עמ' 4

לאחר מאות שנים בהן היה גבול באמצע הארץ – בין מלכות ישראל בשומרון למלכות יהודה בירושלים, ובני השומרון היו אסורים בעלייה לבית המקדש (שתי מדינות לעם אחד...), בחמישה עשר באב פתח מלך ישראל האחרון – הושע בן אלה – את הגבולות ואפשר לכלל ישראל לשוב ולעלות לירושלים.

נקברו הרוגי ביתר

רב מתנה אמר: יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה. ואמר רב מתנה: אותו יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה, תקנו ב'בנה' 'הטוב והמטיב', 'הטוב' – שלא הסריחו, 'והמטיב' – שנתנו לקבורה.

לתלמיד
עמ' 4

כאשר אדריאנוס החריב את ביתר הוא התעלל בהרוגים באכזריות נוראה. עם גופות החללים הוא גדר כרם גדול מכל רוחותיו – לאורך שבעים ושניים מיל, ואסר לקבור אותם במשך מספר שנים. לאחר זמן, הגיע מלך אחר והתיר לקבור את ההרוגים, ואותו היום היה חמישה עשר באב.

באותה שעה תקנו חכמים את ברכת "הטוב והמטיב" בברכת המזון. "הטוב" – על שלא הסריחו, "והמטיב" – על שניתנו לקבורה.

פסקון מלכרות עצים למזבח

רָבָה וְרַב יוֹסֵף שְׁאֲמְרוּ שְׁנֵיהֶם: יוֹם שֶׁפָּסְקוּ מִלְכָּרוֹת עֲצִים לַמִּזְבֵּחַ. דִּתְנִינָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: מִחֲמַשָּׁה עֶשֶׂר בָּאָב וְאֵילָף תִּשְׁשׁ כּוּחָהּ שֶׁל חֲמָה, וְלֹא הָיָה כּוֹרֵתִין עֲצִים לַמִּזְבֵּחַ, לְפִי שְׁאִינֶן יָבִישִׁין.

ותלמיד
עמ' 4

אש המזבח הייתה בוערת עשרים וארבע שעות ביממה, ככתוב "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". במשך כל היום (ומקצת מהלילה) היו מעלים עליו קרבנות יחיד וקרבנות ציבור, ולשם כך נדרשה אספקה גדולה של גזרי עצים עבור הבערת האש. למספר משפחות בירושלים הייתה 'חזקה' לנדב את קרבן העצים. אומרת הגמרא, כי המנהג היה לסיים את כריתת העצים עד חמישה עשר באב, משום שהחל מיום זה 'תש כוחה של חמה', והעצים נעשים לחים ומתקבצים בהם תולעים. כך שהתורמים היו כורתים את כל העצים עד חמישה עשר באב, ומייצרים אספקה, עד לחודש ניסן הבא.

ב. הקשר בין כל הסיבות

נשאלת השאלה: מה הקשר בין כל האירועים שאירעו בהפרש של מאות שנים, וכיצד קשורים כולם לחגיגת שידוכין וריקודי בנות בכרמים?

הותרו השבטים

<< הרבי

וזהו הקשר של חמש הסיבות הללו, משום שכולן קשורות עם הענין של אחדות ואהבת ישראל. **לתלמיד**
עמ' 5

והביאור:

אודות החג של חמשה עשר באב אומרת הגמרא את הטעם שזהו "יום שהותרו שבטים לבא זה בזה" - שזה מראה על ענין של אחדות, שאין שום הבדל וחילוק בין השבטים.

הותר להינשא לשבט בנימין

על דרך זה בנוגע ל"יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל" - שגם הוא מראה על האחדות. **לתלמיד**
עמ' 5

היות שהיה אירוע שבגללו עשו חילוק בין שבט בנימין לשאר השבטים, ומצד זה שדרשו את הפסוק "איש ממנו לא יתן את בתו לבנימין" ש"ממנו ולא מבנינו", אזי "הותר שבט בנימין לבוא בקהל", ואז הייתה אחדות שלימה בין יהודים.

כלו מתי מדבר

על דרך זה בנוגע ל"יום שכלו בו מתי מדבר": **לתלמיד**
עמ' 5

לפני ש"כלו מתי מדבר", היה חילוק עיקרי בין יהודים: היה את ה"דור דעה" - "אנשי משה", שיחד עם העילוי העצום שנאמר עליהם, היו גם "דור המדבר" שלא יכלו להיכנס לארץ ישראל; והיה את הדור הבא - אלו שכן נכנסו לארץ ישראל.

מכך מובן, שלפני ש"תמו כל אנשי המלחמה למות", לא יכלו בני ישראל להיות כולם בשווה, משום שהקב"ה בעצמו חילקם - יש את אלה שנגזרה עליהם הגזרה שאינם יכולים להיכנס לארץ ישראל, ויש את אלה שנאמר להם שהם יכנסו לארץ ישראל - "וירשתם אותה וישבתם בה", ושם יהיה ה"מקום אשר יבחר ה' גו'".

אך כאשר "כלו מתי מדבר" - כשידעו שכבר בטלה הגזרה, וכל הנוכחים במדבר באותה שעה יחיו ויכנסו לארץ ישראל, במילא עמדו הם באופן של אחדות - "כולם שלמים ועומדים ליכנס לארץ", והם מאותם שכתוב עליהם "חיים כולכם היום" משום ש"אב אחד לכולנה", והם עומדים לפניו כולם באופן של אחדות אמיתית.

<< הרבי

על דרך זה בנוגע ל"יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל":

לתלמיד
עמ' 6

כאשר ירבעם בן נבט העמיד שומרים כדי שיהודים לא יוכלו לעלות לרגל, והעמיד עגל בידן ובבית אל, הוא יצר פירוד בין יהודים - שיהודים יעלו לרגל למקומות שונים.

מכך מובן, שכאשר התבטלו השומרים בחמשה עשר באב, והתאפשרה עלייה לרגל, אז נהיה ענין של אחדות בין יהודים, שכל היהודים, מכל שנים עשר השבטים, עלו לרגל לאותו "מקום אשר יבחר ה'".

נקברו הרוגי ביתר

על דרך זה בנוגע ל"יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה":

לתלמיד
עמ' 6

הגמרא אומרת שב"אותו יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה, תקנו ביבנה הטוב והמיטיב, הטוב - שלא הסריחו, והמטיב - שנתנו לקבורה".

שמכך מובן, שבחמשה עשר באב נפעל ענין של שלום ואחדות - לא רק אצל אלו שהם נשמות בגופים, אלא נהיה שלום ואחדות - גם בין הנשמות שכבר לא היו בגופים ("הרוגי ביתר") -

משום שעל ידי קיום "ואל עפר תשוב", הם מתאחדים עם כל אלו שיקומו בתחיית המתים, שלשם כך הם צריכים לחוות את ה"עפר אתה ואל עפר תשוב", כפי שהגמרא אומרת במסכת שבת.

ויש בזה ענין נוסף:

הגמרא אומרת שעל ביתר נגזרה הגזירה משום שלא היה שלום בינם לבין ירושלים. באותו זמן שבירושלים היה מעמד ומצב של היפך השמחה, הרי בביתר היה מצב של שמחה. ולכן הם קיבלו את העונש שלא נתנו לקבורה.

מקור 5 תלמוד ירושלמי, מסכת תענית, פרק ד', משנה ה' (עם תרגום וביאור)

חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה שָׁהָתָה בֵּיתָר לְאַחַר חֲרָפָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ — שְׁלֹא חָרְבָה כְּשֶׁחָרַב הַבַּיִת. וְלָמָּה חָרְבָה? עַל שֶׁהִדְלִיקָה גִּירוֹת לְאַחַר חֲרָפָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - מִשּׁוּם שֶׁשָּׂמְחָה בֵּיתָר לְאִידָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם.

לתלמיד
עמ' 6

וְלָמָּה הִדְלִיקָה נֵרוֹת? שֶׁהָיוּ חֲבָרִי מוֹעֲצָת הָעִיר שֶׁל יְרוּשָׁלַם יוֹשְׁבִים בְּאַמְצָע הַמְדִּינָה. וּכְשֶׁרָאוּ אָדָם הָעוֹלָה לִירוּשָׁלַם, הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ: כִּינֹן שֶׁשָּׁמְעֵנוּ עֲלֶיךָ שֶׁאַתָּה רוֹצֶה לְהִיט שׁוֹר וּמוֹשֵׁל לָכֵן פָּנִינוּ אֵלֶיךָ, כְּדִי לְסַיֵּעַ לָךְ לְהַתְמַנּוּת. וְהִיתָה פּוֹנֶתֶם לְרָעָה לְטַל מִמֶּנּוּ מָמוֹן עַל כֵּךְ. וְהוּא אָמַר לָהֶם: אֵין בְּדַעַתִּי. — כִּינֹן שֶׁשָּׁמְעֵנוּ שֶׁאַתָּה רוֹצֶה לְמַכּוֹר אֶת הַשָּׂדֶה שֶׁלָּךְ. וְהוּא אָמַר לָהֶם: אֵין בְּדַעַתִּי.

וְהִיא חֲבָרָה אוֹמֵר לוֹ: מָה אַתָּה רוֹצֶה מִמֶּנּוּ? כָּתֹב וְאָנִי אֶחָתֶם! (הִכָּה גִזְיָף שֶׁטֶר מְכָר), וְהִיא כּוֹתֵב וְחֲבָרָה חוֹתֵם.

וְהָיוּ שׁוֹלְחִים אֶת הַשָּׁטֶר לְבֵית הַמִּמְנָה עַל הַשָּׂדוֹת וְאוֹמְרִים לוֹ: אַל תִּתֵּן לְפִלּוֹנִי לְרִדָּת לְשִׁדְּהוֹ, כִּי הוּא מְכָר אוֹתָהּ לִי.

כִּינֹן שֶׁשָּׁמַע כֵּךְ, אָמַר הִלָּה עַל עֲצָמוֹ: הִלּוֹאִי וְרָגְלִי הִיתָה נִשְׁבֶּרֶת וְלֹא הִיִּיתִי עוֹלָה לִירוּשָׁלַם.

וּמִתּוֹךְ שֶׁשָּׁנְאוֹ מָה שֶׁנֶּעֱשָׂה לָהֶם, שָׁמְחוּ אַנְשֵׁי בֵּיתָר עַל חֲרָבֹן יְרוּשָׁלַם.

אָף הֵם – אַנְשֵׁי בֵּיתָר – לֹא יָצְאוּ בְּטוֹב מִשּׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "שָׁמַח לְאִיד לֹא יִנָּקֶה". מִי שֶׁשָּׁמַח לְאַסּוֹן שֶׁפָּא עַל חֲבָרָה, לֹא יִנָּקֶה מִן הָעֶנֶשׁ, וְלָכֵן חֲרָבָה בֵּיתָר.

<< הרבי

ומזה מובן שכל זמן שהגזירה היתה עדיין בתקפה, והעונש עדיין לא התבטל, היה חסר באחדות בין יהודים. משום שהיו יהודים שנכנסו בקטגוריה של "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" והיו יהודים שלא התאבלו על ירושלים, ועד כדי כך שהם נהגו להיפך מ"מתאבל על ירושלים".

אך כשהגיע חמשה עשר באב, שאז "נתנו הרוגי ביתר לקבורה", הבינו כולם שעונשם הרוחני התבטל (משום שהעובדה שהגזירה התבטלה למטה, היא משום שהתבטלה למעלה), ולכן נהייתה אחדות בין יהודים, גם עם היהודים שקודם לכן היו במעמד ומצב שלהיפך מ"כל המתאבל על ירושלים".

משום שלאחר שקבלו את העונש, אומרים "ונקלה אחיך לעיניך" - ש"כשלקה הרי הוא כאחיד", ולגביהם יש גם את הענין של "ואהבת לרעך כמוך", אהבה ואחוה אמיתית, על פי תורה.

מקור 6 תלמוד בבלי, מסכת מכות, דף כ"ג, עמוד א' (עם ביאור אבן ישראל)

כָּל חֲבִי כְּרִתוֹת שָׁלְקוּ — נִפְטְרוּ יְדֵי כְּרִיתָתָם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְנִקְלָה אֶחֱיךָ לְעֵינֶיךָ" כְּנִתּוֹ: כְּשֶׁלָּקָה הָרִי הוּא כְּאַחִיךָ, שֶׁנִּמְחַל עֲוֹנוֹ, וְהִרְיָהוּ כְּאַחִיךָ — אָדָם כָּשֶׁר כְּמוֹתָךְ. אֵלּוּ דְּבָרֵי ר' חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל.

ההיסטוריה של קרבן העצים

הסיבה לכך שהכינו עצים ב"לשכת העצים" היתה, כדי שאנשים יוכלו להקריב את קרבנם בעתם ובזמנם, ללא שום מניעות ועיכובים. היינו שגם אם אדם יקריב קרבן בזמן שכבר אי אפשר לכוות עצים חדשים, או שאדם מסוים אינו יכול להביא עצים (כי אין לו כסף או זמן וכיו"ב) - יהיו בלשכה עצים מוכנים למערכה, והוא יוכל להקריב את הקרבן. מכך מובן, שכריתת העצים למערכה קשורה עם ענין של צדקה.

לתלמיד
עמ' 7

מקור 7 תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף כ"ח, עמוד א' (עם ביאור אבן-ישראל)

כך הִיה מַעֲשֶׂה: כְּשֶׁעָלוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה בְּיָמֵי הַבַּיִת הַשֵּׁנִי לֹא מָצְאוּ עֲצִים בְּלִשְׁכָּה דִּי הַצֶּרֶךְ עֲבוּר הַמִּזְבֵּחַ, וְעָמְדוּ מִשְׁפָּחוֹת אֱלוֹ וְהִתְנַדְּבוּ מִשְׁלָחַן לְהָבִיא אֶת הָעֲצִים לַמִּזְבֵּחַ.

לתלמיד
עמ' 8

כאשר עזרא ונחמיה עלו מבבל במטרה לבנות את הבית השני, הם מצאו את הארץ שוממה; כל עציה נעקרו על ידי האויבים. מכיוון שהם היו זקוקים לעצים עבור בנין הבית, אש המערכה ועבודת המזבח – נחשבה נדבת עצים לנדבה חשובה, וכל הזוכה במצווה הביא קרבן שנקרא 'קרבן העצים' מתוך שמחה גדולה.

וְכֵן הִתְנוּ נְבִיאִים שְׁבִינֵיהֶם: שֶׁאִפְלוּ לִשְׁכָּה הַמֵּיֶעֶדֶת לְכֶךָ בְּמִקְדָּשׁ מְלֵאָה עֲצִים – יִהְיוּ אֱלוֹ מִתְנַדְּבִים מִשְׁלָחָם בְּיָמֵם הָלָלוּ.

לתלמיד
עמ' 8

<< הרבי

בתחילה, משפחה אחת נידבה עצים למערכה, וכאשר נגמרו העצים שנדבו, נידבה משפחה שניה עצים נוספים למערכה, וכן הלאה.

לתלמיד
עמ' 8

ולכן "התנו נביאים שביניהם: שאפילו לשכה מלאה עצים - יהיו אלו מתנדבים משלהם". מכיון שהם נדבו עצים למערכה כאשר "לא מצאו עצים בלשכה" - לכן למשך כל השנים הוא יישאר כיומם וחגם המיוחד.

באותו זמן קריטי, תשע משפחות תרמו עצים במהלך אותם חודשים. בתור תשורה והוקרה, שריינו עבורם את הזכות – שזה ייחשב היום שלהם, והם יזכו להביא בו עצים. המשנה מונה את תשעת התאריכים, כדי שיישארו לזיכרון עולם בעם ישראל.

ואז ממשיכה הגמרא: אותן משפחות שתרמו עצים לאחר חמשה עשר באב, תרומתם נחשבת נעלה הרבה יותר. מדוע?

וישנו בזה ענין נוסף:

לתלמיד
עמ' 8

יש הבדל גדול בין אלו שנידבו עצים עד חמשה עשר באב, לאלו שנדבו עצים לאחר חמשה עשר באב:

אותן משפחות שנידבו עצים למערכה עד חמשה עשר באב אכן קיימו מצוה גדולה, אך גם אם לא היו מנדבים עצים, היה המקריב יכול ללכת ליער ולכוות עצים למערכה. בשונה מכך, אותן

משפחות שנדבו עצים לאחר חמשה עשר באב, התועלת בזה הייתה הרבה יותר גדולה, משום שאז כבר אין את האפשרות ללכת ליער לחרות עצים למערכה, משום שכבר "תשש כחה של חמה".

ומזה מובן, שנדבת העצים שהיתה באותו זמן, היא "מצוה גדולה" ביותר, יותר מאשר בכל השנה כולה.

ולכן זה נחשב, בתור טעם נוסף ועיקרי לאחדות ישראל.

עניין נוסף:

בין תשעת הזמנים שהביאו בהם את "קרבן העצים" היו כמה משפחות שהביאו את הקרבן אחרי חמשה עשר באב, כפי שהמשנה מציינת את הזמנים של עשרים באב, וגם לאחר זה. (ולכן לכל אלו יש את המעלה, שאז העצים לא היו בנמצא). אך ישנה מעלה מיוחדת בקרבן העצים של חמשה עשר באב, משום שלזה היתה שייכות לכל היהודים:

המשנה אומרת ש"כל מי שטעה בשבטו" - הוא לא ידע מאיזו משפחה הוא מגיע, ובמילא הוא לא ידע עם איזו משפחה הוא יביא קרבן העצים, עליו להצטרף לקרבן העצים שהביא זתוא בן יהודה, בחמשה בעשר באב.

מקור 8 תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף כ"ו, עמוד א'

בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ — בְּנֵי זְתוּא בֶן יְהוּדָה, וְעַמָּהֶם הָיוּ חֹגְגִים כְּהֻנִּים וְלִוִּים וְכָל מִי שִׁטְעָה בְּשִׁבְטוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבְנֵי אֵיזָה שֶׁבֶט הוּא שֵׁיף.

<< הרבי

שמוזה מובן, שקרבן עצים של חמשה עשר באב יש לו שייכות לכל היהודים.

במשך השנים, יהודים רבים רצו להשתתף במצווה החשובה הזו של תרומת העצים, וכל אחד היה מצטרף לאחת מתשע המשפחות שהוזכרו לעיל. יהודי משבט ראובן, הצטרף למשפחה משבט ראובן, וכן הלאה. אומרת המשנה, שבאם יש יהודי שלא זוכר מאיזה שבט הוא, עליו להצטרף למשפחת זתוא בן יהודה, בט"ו באב.

עובדה זאת מראה עוד יותר את האחדות הגדולה הקשורה ביום המיוחד הזה — ט"ו באב.

משיחות ט"ו וכ"ף מנחם אב ה'תשל"ד
שיחות קודש ה'תשל"ד, חלק ב', בתרגום המערכת

כך חוגגים

עכשיו נחזור למה שסיפרנו בתחילת השיעור, על החגיגה המיוחדת שנערכה בליל ט"ו באב, בה הבנות היו חולות בכרמים.

על פי הנ"ל, שתוכן היום טוב של חמשה עשר באב הוא ענין האחדות¹ בין ישראל - היפך (היינו התיקון וביטול) שנאת חנם, שהיא סיבת החורבן - מובן הטעם שאופן היום טוב והשמחה של ט"ו באב היה ש"בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים"², היינו שמבלי הבט על כמה חילוקים שביניהן

- יפיפיות, מיוחסות, מכווערות, כמפורט בברייתא³ לקמן - היו כולן יוצאות במחול אחד, בשלום ואחדות.

ראשית, כולן רקדו במעגל אחד, בלי הבדלי מעמדות בין עשירות ועניות וכן הלאה. לא היו מועדונים סגורים. כולן רקדו ביחד.

ויתירה מזו: במחולן היו לבושות "כלי לבן שאולין שלא לבייש"⁴ את מי שאין לו" - כסדר הדברים המפורט בהמשך הגמרא⁵: בת מלך שואלת מבת כהן גדול בת כהן גדול מבת סגן כו' - והנהגה זו מבטאת ביתר שאת את שלימות השלום והאחדות, עד שזו השייכת לסוג החשוב יותר "שואלת" - מכניעה עצמה בפני השייכת לסוג נמוך יותר וכו', מבקשת ומקבלת ממנה.

דבר נוסף שתוקן כדי לחזק את האחדות היה שהבנות לא יבואו עם בגדים משלהן, משום שאז העניות יתביישו שאין להן בגד מספיק יפה, אלא כל אחת הייתה שואלת בגד מחברתה, וכך גם העניות יכלו לשאול בגד ללא שום בושה.

לקוטי שיחות חלק כ"ד, שיחת חמשה עשר באב - א'
בתרגום ללה"ק

נקודות מפתח

יום ט"ו באב (יחד עם יום כיפור) נחשב בגמרא לאחד הימים הטובים ביותר לעם ישראל. הגמרא מונה שישה אירועים מיוחדים שאירעו ביום זה.

הרבי מחדש כי החוט מקשר בין כל האירועים הוא רעיון אחדות ישראל. להלן ההסבר:

1. התרת השבטים להינשא זה בזה וכן התרת שבט בנימין להינשא לשאר השבטים מבטאים את הסרת המחיצות ואיחוד כל חלקי העם.

2. ביטול גזירת מתי מדבר יצר חיבור ואחידות בין שארית הדור שיצא ממצרים לבין הדור החדש שנכנס לארץ ישראל.

3. קבורת חללי ביתר:

אפשרה את הצטרפותם של הרוגי ביתר, למתי כלל ישראל בתחיית המתים, שכן התחייה תלויה בקבורה.

מיתתם הייתה עונש על השמחה לאיד על הטרגדיה של אנשי ירושלים, וקבורתם מסמלת את המחילה על כך, ועל חזרת האחדות לשרור בעם.

4. לשכת העצים:

אנשים תרמו עצים, בכדי לאפשר לכל יהודי, גם למי שחסר עצים בשל מחסור כלכלי וכדומה, להשתתף בעבודת המקדש. מצווה שמסמלת אחדות ישראל.

1. וכמודגש גם ב"זמן עצי הכהנים והעם (שמתנדבים עצים...) והיו מקריבים קרבן אותו היום - רש"י שם) כו' בחמשה עשר בו (באב) בני זמנא בן יהודה ועמהם כהנים ולוים וכל מי שטעה בשבטו ובני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות (משנה תענית כו, א).
2. במשנה שם ע"ב.
3. לא, א.
4. במשנה שם ע"ב.
5. ישע"י כה, מ.

• בט"ו באב, הקריבו את קורבן העצים גם אלו שלא ידעו מאיזו משפחה הם, ביטוי להשתתפות שווה ואחדות כוללת.

5. **בנות ירושלים** יצאו לרקוד בבגדים שאולים וזהים, ובריקוד משותף ללא הבדלי מעמד, ייחוס או עושר ביטאו את האחדות והשוויון בין כל אחת.

צידה לדון

חג חמשה עשר באב מלמד אותנו את גודל החשיבות של האחדות בין כל יהודי. גם כשקיימים בינינו הבדלי בהשקפה, במעמד באורח החיים או בסגנון, עלינו תמיד להתבונן ולהתמקד במה שמאחד. חובה עלינו למצוא את המכנה המשותף בין מי שחושב אחרת מאיתנו, להסיר את המחיצות ולחזק את הקשר והאהבה בין כל חלקי העם היהודי.